

**Opening tentoonstelling Tegenstellingen
(Helma van Kleinwee)
14 juli 2024, De Oude Kerk, Soest**

Jasper Sterrenburg

“Nou, laten we eens beginnen”, zei Pippi. “Allereerst zou ik een piano willen kopen.”

“Ja maar Pippi”, zei Tommy, “je kunt toch helemaal niet pianospelen?”

“Hoe kan ik dat nou weten, als ik het nog nooit geprobeerd heb”, antwoordde Pippi.

“Ik heb nog nooit een piano gehad om het te proberen. En laat ik je zeggen, Tommy: pianospelen zonder piano, dat kost ontzettend veel moeite om te leren.”

U heeft het vast al herkend. Dit is een fragment uit de vele verhalen die Astrid Lindgren schreef over het personage Pippi Langkous. En precies uit dit fragment is een spreuk afgeleid die wereldberoemd is geworden: *Ik heb het nog nooit gedaan, dus ik denk dat ik het wel kan.*

Er zijn ontzettend veel tegeltjes, mokken, balpennen, T-shirts en andere spullen te koop met deze spreuk er op. *Ik heb het nog nooit gedaan, dus ik denk dat ik het wel kan.*

Van één persoon hier aanwezig weet ik dat er in haar keuken al heel veel jaren een tegeltje hangt met deze spreuk. Helma van Kleinwee. In het vervolg van deze inleiding zullen we zien dat het geen toeval is dat uitgerekend bij haar een tegeltje met deze spreuk hangt.

Beste aanwezigen,

Hartelijk welkom bij de opening van de tentoonstelling met de titel *Tegenstellingen*. Een bijzonder welkom aan degene die verantwoordelijk is voor de totstandkoming van de werken: Helma van Kleinwee. Helma: fijn dat je er bent vandaag. Ook een bijzonder welkom aan jouw man, Wim Zwijsen. En hoe leuk is het dat jullie exact twee jaar geleden, namelijk op 10 juli 2022, ook hier in de Oude Kerk van Soest waren voor de opening van de zomertentoonstelling van Wim. Helma: vandaag ben jij aan de beurt en is het jouw feestje.

Mijn naam is Thilly Addink en ik mag namens het bestuur van de Stichting Kerk en Cultuur Oude Kerk Soest een aantal woorden tot u richten. Na deze

openingswoorden is er een pauze waarin u de werken van Helma van Kleinwee kunt bewonderen. Uiteraard loopt Helma zelf ook rond en is bereid om vragen over de werken te beantwoorden en hierover meer te vertellen. Na de pauze volgt om 15:30 uur een concert van het Carminis Consort. Hierover zal ik later meer vertellen.

Nu eerst terug naar de persoon waarvoor we hier vanmiddag bij elkaar zijn: Helma van Kleinwee. Wie naar de hier tentoongestelde werken kijkt, ziet meteen dat Helma een veelzijdig kunstenaar is. Al toen ze kind was, werkte ze graag met textiel. Het is dan ook niet vreemd dat ze als opleiding binnenhuisarchitectuur koos. Maar het bleef niet alleen bij textiel. Later kwamen daar ook fotografie, schilderkunst en meer experimentele kunst bij.

Helma en Wim hebben elkaar ongeveer 25 jaar geleden ontmoet. Helma zocht een plek om te exposeren en klopte aan bij het atelier van Wim. Wim bestudeerde aandachtig haar portfolio. Voor de fotocollage had hij wel plek. Maar over de schilderijen zei hij: "Daarmee moet je nog wel even aan het werk." En dat heeft ze gedaan: een vol jaar is ze keihard aan het werk gegaan om het schilderen echt onder de knie te krijgen. Met als resultaat dat ze het schilderen ook echt leuk begon te vinden en steeds meer begon te experimenteren met het gebruik van verschillende materialen in haar schilderijen.

Dus Wim: vanaf deze plaats veel dank voor je enigszins strenge advies aan Helma. We gaan er voor het gemak maar even van uit dat mede dankzij dit advies we vandaag deze prachtige werken mogen bewonderen.

Beste mensen,

Waarom heeft deze tentoonstelling de titel *Tegenstellingen*? Het antwoord op die vraag is eigenlijk dat de titel is ontstaan nadat de werken klaar waren. Helma heeft dus niet vanuit een titel de werken gemaakt. Integendeel: de werken die u hier ziet zijn in de loop van de jaren gemaakt en hebben voor deze tentoonstelling geleid tot de titel *Tegenstellingen*.

Wat is eigenlijk een tegenstelling? Een tegenstelling is eigenlijk de omgekeerde betekenis van een woord. Het omgekeerde van open is dicht. Het tegenovergestelde van koud is warm. Het omgekeerde van oud is jong. Een tegenstelling noem je ook wel een antoniem. Veel gebruikte synoniemen zijn contradictie, contrast of controverse.

We lezen regelmatig over tegenstellingen in de politiek. Helemaal vandaag de dag waarbij vaak wordt gesproken over politieke polarisatie en het vergroten van tegenstellingen. Je bent voor of tegen de boeren. Je bent voor of tegen migranten. Je ziet geld voor ontwikkelingshulp wel of niet zitten. Of je bent het wel of niet eens om extra geld te besteden aan het behalen van de klimaatdoelen.

Ook in de kunst zien we op verschillende manieren tegenstellingen. Zo waren er kunstenaars die zich bewust afzetten tegen de heersende stijl van dat moment en zeer bewust met hun stijl een tegenstelling opwierpen. Denk bijvoorbeeld aan de impressionisten zoals Monet, Cezanne en Renoir.

Tegenstellingen kunnen ook zichtbaar zijn in het oeuvre van één en dezelfde kunstenaar. Bijvoorbeeld bij Van Gogh die in zijn periode in Nederland en België vooral donkere, sombere scenes schilderde. Pas in zijn Franse periode werden zijn schilderijen niet alleen kleurrijk, maar evolueerde ook zijn schilderstijl in een losse toets die we later tot het impressionisme zouden rekenen.

Beste mensen,

De laatstgenoemde tegenstelling, namelijk die van kleurgebruik en techniek, typeert ook het werk van Helma van Kleinwee. Want u kunt het al zien als u om u heen kijkt: we zien hier totaal verschillende stijlen.

Om te beginnen de tegenstelling tussen wit en kleur. De vraag hoe deze tegenstelling kan worden verklaard, vindt Helma lastig te beantwoorden. Volgens haar eindigt kleur waar wit begint. Na vele jaren met kleur te hebben gewerkt, is ze langzaam naar het wit toegegaan.

Volgens Helma had ze ook echt een behoefte om anders te gaan werken. Dat gebeurde als eerste met het schilderen van beelden. Jaarlijks wordt in september het Cultuurweekend Hoorn georganiseerd als opening van het culturele seizoen. Helma was een aantal jaar geleden betrokken bij de opening van dit weekend in de Noorderkerk. Het idee was dat ze een aantal beelden tentoon zou stellen. En toen begon de twijfel: "Wat moet ik nou nog voor beelden maken? Ik heb alles wat ik met kleur wil zeggen al op beelden toegepast. Wat moet ik nu nog voor gekleurde beelden maken voor de tentoonstelling?"

In overleg met andere kunstenaars die bij de opening waren betrokken, ontstond het idee om met wit te gaan werken. En dus zagen we in dat bewuste weekend in de Noorderkerk van Hoorn een ware tegenstelling: de beelden van Helma waren niet meer gekleurd, maar volledig wit.

Naar eigen zeggen heeft Helma na die tentoonstelling nooit de behoefte gehad om terug te gaan naar gekleurde beelden. Ze heeft af en toe geprobeerd om een combinatie te maken van witte en gekleurde beelden, maar dat lukte haar niet.

Beste aanwezigen,

Een fraaie tegenstelling kunnen we ook zien in de werkwijze van Helma enerzijds en haar man Wim anderzijds. Zoals gezegd, vond exact twee jaar geleden de opening plaats van de tentoonstelling *De kunst van bouwen: daar word je vrolijk*. Een tentoonstelling met werk van Wim Zwijsen. In het openingspraatje werd Wim als volgt geciteerd:

“Ik bedenk iets en maak het. Sommige kunstenaars beginnen en komen langzaam tot een resultaat. Ik ben een technisch man en kom zorgvuldig tot een resultaat. Voor 90% is het eindresultaat wat ik in mijn hoofd had. Of anders gezegd: bij aanvang heb ik het werk in gedachten al voor 90% af, ik moet het alleen nog uitvoeren. Eigenlijk precies zoals een technisch tekenaar te werk gaat.”

“Sommige kunstenaars beginnen en komen langzaam tot een resultaat.” Had Wim hier iemand in gedachten? We zien namelijk een complete tegenstelling met de werkwijze van Helma. Tijdens het voorgesprek zei ze hier het volgende over: “Soms heb ik vooraf wel ideeën over wat ik zou willen maken. Eigenlijk lukt dat bijna nooit. Tijdens het werken ontstaat er iets wat ik van tevoren nooit zou hebben bedacht. Dit is een heel andere werkwijze dan die van mijn man. Hij weet exact van tevoren wat hij gaat maken. Ik niet: ik kan heel lang naar een wit doek staren. Uiteindelijk begin ik maar ergens. Daardoor kan het ook voorkomen dat ik een werk na een paar dagen of weken weer wegdoe. Omdat ik er geen goed gevoel bij heb. Daarin ben ik het tegenovergestelde van Wim. Wim is standvastig in waar hij mee bezig is. Ik ben continu aan het zoeken. Maar door dit alles wel met het resultaat dat de werken van Wim en mij bij een expositie prima bij elkaar passen.”

Dat de werken van Wim en Helma prima bij elkaar passen, geloof ik maar al te graag. Vandaag mogen we het doen met alleen werk van Helma. Werken die geen titels hebben. Dat is een bewuste keuze van Helma. Of zoals ze het zelf zegt: "Laat de toeschouwer zelf maar kijken wat die ervan vindt."

En er is veel tentoongesteld om iets van te vinden. Schilderijen waarvoor verschillende materialen zijn gebruikt: van textiel tot papier, en van hout tot klei. Naast de schilderijen zijn ook in de vitrinekasten achterin de kerkzaal een aantal werken te zien.

Onder andere een aantal werken waarvoor Helma papierklei om een ballon heeft gedaan. De ballonnen gingen vervolgens stuk en van het resultaat zijn deze kunstwerken gemaakt.

Eveneens in de vitrinekasten zijn werken te zien van textiel. Het betreft kleine jurkjes die Helma heeft genaaid op fleec. Urenlang heeft ze hiervoor achter de naaimachine gezeten. Vervolgens heeft ze het fleec uitgewassen waardoor alleen het genaaid overbleef.

Tot slot, zien we in de vitrinekasten ook werken met borduurwerk. Een techniek die Helma ook terug laat komen in diverse schilderijen die we hier zien.

Beste mensen,

Ik zei het al aan het begin: we zitten hier vanmiddag bij elkaar voor de opening van een veelzijdig kunstenaars. En die veelzijdigheid zien we terug in de werken die hier in de Oude Kerk van Soest tentoongesteld zijn. Werken die op meerdere manieren een tegenstelling vertonen, waaronder in kleurgebruik als in materiaalgebruik. De bekende kunsthistoricus Ernst Gombrich zei het ongeveer zo: "Ieder kunstwerk is door nabootsing of door *tegenstelling* verwant met wat voorafging. En *tegenstelling* leidt tot schoonheid."

Helma. In het voorgesprek gaf je aan dat je als kunstenaars altijd op zoek bent. Op zoek naar het gebruik van nieuwe materialen. Of een combinatie van verschillende materialen in één kunstwerk.

Op zoek naar nieuwe technieken. Of een combinatie van verschillende technieken in één kunstwerk.

Op zoek naar nieuwe kleuren en vormen. Of een combinatie van verschillende kleuren en vormen in één kunstwerk.

We zijn blij dat je de afgelopen jaren zoveel hebt geëxperimenteerd. Immers, het heeft geleid tot wat we hier vanmiddag zien en daar zijn we heel blij mee. De spreuk *Ik heb het nog nooit gedaan, dus ik denk dat ik het wel kan* is op niemand meer van toepassing dan op jou. Dank je wel daarvoor.

Beste mensen,

Met heel veel genoegen verklaar ik hierbij de tentoonstelling *Tegenstellingen* van Helma van Kleinwee voor geopend.

Er is vanaf nu tot 15:30 uur de gelegenheid om de tentoonstelling te bekijken. Het leuke daarbij is dat ook Helma rond zal lopen: grijp dus vooral de kans om met haar in gesprek te gaan en vragen te stellen.

Om 15:30 uur vervolgen wij het programma met een concert van het Carminis Consort, daarover straks meer.

En mocht u er na vandaag nog geen genoeg van krijgen: de zomeropenstelling is tot en met 24 augustus 2024 waarbij de kerk geopend is van dinsdag t/m zaterdag van 14.00 – 16.00 uur.

Ik wens u veel plezier bij het bezichtigen van de werken van Helma van Kleinwee en zie u graag om 15:30 uur weer terug voor het concert.

Dank u wel.